

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра _____ всесвітньої історії _____

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор _____
“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Гендерні студії з історії Русі IX–XIV ст.

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки _____ **(6.02.03.02) історія** _____
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____ **6.0203020** _____
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

інститут, факультет _ Факультету історії, політології і міжнародних відносин ____
(назва інституту, факультету)

Івано-Франківськ – 2019_ рік

Робоча програма _____ **Гендерні студії з історії Русі IX–XIV ст.**

(назва навчальної дисципліни)

для студентів за напрямом підготовки _____ **(6.02.03.02) історія** _____,
спеціальністю _____ **історія** _____, „_____” _____, 20__ р. – __ с.

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

професор кафедри всесвітньої історії М. М. Волощук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____

Протокол від “_____” _____ 20__ р. № _____

Завідувач кафедри _____

_____ (___ Жерноклеєв О. С. ___)

(підпис) (прізвище та ініціали)

“_____” _____ 20__ р.

Схвалено методичною комісією факультету, інституту.

Протокол від “_____” _____ 20__ р. № _____

“_____” _____ 20__ р.

Голова _____ (_____)

(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 2019 рік

© _____, 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 0203 гуманітарні науки (шифр і назва) Напрямок підготовки 6.02.03.02 історія (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 4	Спеціальність (професійне спрямування): 7.02030201 – історія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 18		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <hr/> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 140		3/4 -й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 140 самостійної роботи студента – 104	Освітньо-кваліфікаційний рівень: PhD	Лекції	
		14/30 год.	
		Практичні, семінарські	
		34/36 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		60/44 год.	
Індивідуальні завдання:		Вид контролю: есе, письмові завдання, творчі роботи, самостійні роботи, індивідуальні роботи	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
 для денної форми навчання –
 для заочної форми навчання –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: подати аспірантам найосновніший теоретичний і практичний матеріал з курсу гендерних студій на Русі IX–XIV ст.

Завдання: ознайомити слухачів із практичними навиками роботи з історичним джерелом, його критикою, аналітикою, вмінням підготувати наукову публікацію чи виступ, поглибити знання термінології, хронології, географічних назв, імен, просопографії, генеалогії, антропонімії, ономастиці тощо. Привити знання наукової літератури з навчального курсу

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен

знати: закономірності та особливості розвитку уявлень про природу чоловіка і жінки окресленого хронологічного проміжку часу, володіти необхідними мінімальними знаннями з історії матримоніальної політики Рюриковичів, хронології і періодизації проблеми, володіти статистикою проблеми, розуміти специфіку ставлення до жінки в Середні віки, в цілому та на Русі, зокрема.

вміти: працювати з історичним джерелом (оригіналом і перекладом), встановити його авторство, походження, класифікувати та типологізувати його, скласти на основі цього коротке повідомлення та письмове есе, порівнювати, зіставляти історичні джерела, проводити паралелі та прослідковувати диференціацію в історичній літературі щодо дисципліни, яка вивчається, вміти вибудувати генеалогічну таблицю, «читати» еволюцію та контамінування в іменослові еліт. Написати наукову статтю, підготувати мультимедійну презентацію чи науковий виступ на тему, яка стосується курсу із застосуванням широкого спектру джерел та літератури

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Гендерна історія та гендерні медієвістичні студії

Тема 1. Жінка і чоловік в системі цінностей та відносин середньовічного світу
Загальне поняття гендерних студій, їхнє місце в історії європейської цивілізації. Хронологічні рамки і періодизація курсу. Біблійна різниця статусу чоловіка і жінки у середньовічній теорії і практиці. Проблема «читання» джерел та «пошуку» жінки. «Чоловіче середньовіччя»: еліти і «мовчазна більшість».

Тема 2. Статус жінки на Русі.

Жінка у слов'янському універсумі дохристиянської доби. Scando-Byzantinica «жіночої історії». Жінки-воїни та жінки-домогосподарки. Жінка-номад: співвідношення культур та цивілізацій у конкретному руському життєвому просторі. Проституція та елементи нетрадиційної сексуальної орієнтації: що кажуть джерела?

Тема 3. Чоловік і жінка в системі дошлюбних, шлюбних та післяшлюбних стосунків.

Сексуальне домінування чоловіка «до і після смерті». Руський і закордонний вимір матримоніальної політики Рюриківен. Грецькі церковно-канонічні впливи та латинський «демократизм». Побут і обов'язки жінки на Русі. Жінки-володарки, жінки-регентки і жінки-монахині. Сексуальність, подружня вірність та зради.

Тема 4. Сім'я на Русі.

Потреба продовження роду та «любов» у шлюбній практиці на Русі. Діти, динаміка народжуваності і смертності, вікові категорії гендерних студій. Жіночий та чоловічий іменослов з погляду династичних практик і церковного календаря. Ставлення чоловіка до жінки і навпаки. Елементи «підкаблучництва» та чоловічого «домінування».

Тема 5. «Археологія та антропологія жінки».

Жіночі поховання: місце, специфіка, матеріальний супровід. Мода: одяг, прикраси, вподобання. Екологія: природне середовище, клімат, повсякдення. Здоров'я жінки крізь призму аналізу віку та зайнятості.

Тема 6. Жіноча культура та «розпізнавання» жінки в середньовічному дискурсі на Русі
Писемна культура і жіночі студії. Ілюміновані реальні та міфологізовані образи жінки. Культ Діви Марії та значення Софії-Премудрості на Русі: обставини поширення та використання. «Марійні» й «Софійні» місця.

Модуль 2. Міждинастичні відносини X–XIV ст. як елемент гендерних студій

Тема 7: Русько-угорські шлюбні зв'язки доби Середньовіччя.

Руські сюжети угорських джерел. Русько-угорські матримоніальні зв'язки: ієрархія, статистичні показники, політичні наслідки. Ключові постаті двосторонніх шлюбів: королеви і принцеси. Дискусійні питання матримоніальної політики: історіографія проблеми

Тема 8. Русько-польські шлюбні зв'язки доби Середньовіччя

Руські сюжети польських джерел. «Разом, але майже окремо»: руські і польські князівни в системі міждинастичних контактів та конфесійного діалогу. П'ясти і Рюриковичі, як одна велика князівська родина: динаміка і статистика двосторонніх шлюбів. Географічна специфікація шлюбів, головні актори та акторки. Дискусійні питання матримоніальної політики: історіографія проблеми

Тема 9. Русько-чеські шлюбні зв'язки доби Середньовіччя

Руські сюжети чеських джерел. Шлюби між Рюриковичами і представниками династії Пшемислідів XI–XIII ст. Аспекти політики «за кужелем»: Вацлав II, Вацлав III, Іоанн і Карл IV з династії Люксембургів, як нащадки чернігівського і галицького князя, болгарського царя і господаря Мачви – Ростислава Михайловича. Постать королеви Кунегунди на тлі епохи.

Тема 10. Русько-німецькі шлюбні зв'язки доби Середньовіччя.

Руські сюжети німецьких джерел. Русь та Східнонімецьке королівство (Священна імперія) у двосторонніх матримоніальних зв'язках. Історичне значення і роль Альгейди Всеволодівни – єдиної Рюриківни на імператорському престолі. Причини втрати двосторонньої динаміки шлюбів у XII ст. Місця матримоніальної пам'яті в німецьких землях.

Тема 11. Східна Римська імперія і Русь IX–XV ст.

Руські сюжети грецьких джерел. Церковний аспект стосунків. «Співдружність націй» на чолі із «другом Бога»: вплив на двосторонні матримоніальні стосунки. Статистика і практика укладених шлюбів. Князь Володимир Святославович як *alfa*-самець на київському престолі. Знамениті русинки Константинополя та членкині імператорського двору на Русі. Походження матері Романовичів: джерела та історіографія проблеми

Тема 12. Scando-Rossica IX–XIII ст.

Династія і еліти в матримоніальних зв'язках до XII ст. Скандинавський іменослов на Русі крізь призму антропоніміки роду Рюриковичів. Втрата історичної пам'яті чи зміна матримоніальної кон'юнктури: причини ослаблення шлюбних зв'язків з північними сусідами

Тема 13. Гендерні студії: між Середньовіччям і сучасністю

Відлуння дискредитації жінки доби Середньовіччя на сучасному етапі. Мусульманський вимір проблеми. Сексуальна революція 60-х рр. XX ст. та початки «жіночих» студій в медієвістиці. Як вивчати середньовічний «світ жінки» зараз?

Тема 14. Перспективи гендерних студій та гендерні загрози традиційному суспільству Виклики та реагування на загрозу гендерних змін ментального тла Європи. Традиційні європейські цінності в системі сучасних глобальних змін, переосмислення природи людини, появи та правового «захисту» сексуальних меншин. Україна в системі новітніх гендерних викликів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Модуль 1. Назва: Гендерна історія та гендерні медієвістичні студії												
Тема 1. Жінка і чоловік в системі цінностей та відносин середньовічного світу		2				2		1				2
Тема 2. Статус жінки на Русі			2			2		2				6
Тема 3. Чоловік і жінка в системі дошлюбних, шлюбних та післяшлюбних стосунків		2				2		2				6
Тема 4. Сім'я на Русі			2			2						6
Тема 5. «Археологія та антропологія жінки»			2			2						6
Тема 6. Жіноча культура та «розпізнавання» жінки в середньовічному дискурсі на Русі			2			2						6
Завдання 1			2									
Завдання 2			2									
Разом за модулем 1												
Модуль 2. Назва: Міждинастичні відносини X–XIV ст. як елемент гендерних студій												
Тема 1. Русько-угорські шлюбні зв'язки доби Середньовіччя		5				7		2				6
Тема 2. Русько-польські шлюбні		5				5		2				6

зв'язки доби Середньовіччя												
Тема 3. Русько-чеські шлюбні зв'язки доби Середньовіччя					7							6
Тема 4. Русько-німецькі шлюбні зв'язки доби Середньовіччя			2		5							6
Тема 5. Східна Римська імперія і Русь IX–XV ст.			2		6							6
Тема 6. Scando-Rossica IX–XIII ст.					6							6
Тема 7. Гендерні студії: між Середньовіччям і сучасністю					6							6
Тема 8. Перспективи гендерних студій та гендерні загрози традиційному суспільству					6							4
Завдання 1			2									
Завдання 2			2									
Разом за модулем 2		3	3		60							78
		4	4									

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Джерелознавчі аспекти дослідження «жіночої історії» доби Середньовіччя	2
2	Жінка латинського світу і Русі: порівняльний аспект	2
3	Видатні Рюриківни на престолах земель Пястів	2
4.	Видатні Рюриківни – королеви Угорщини	2
5.	Матримоніальна політика Рюриковичів та народи Великого Степу	2
6.	Матримоніальна політика Рюриковичів та народи Закавказзя	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Маршрути середньовічних жінок: спроба реконструкції	2

2	Господарський вимір побуту: тканини і прикраси	2
3	Фізіологія і антропологія руської жінки: вік, ріст, хвороби	2
4.	Християнізація земель Русі крізь призму демографічних підрахунків: скільки жителів мешкало у підконтрольних Рюриковичам володіннях	2
5.	Жіночі образи ілюмінованих наративів	2
6.	Князі-бастарди на Русі	2
7.	Жінка і Церква: вимір взаємовідносин	7
8.	«Емоційне» Середньовіччя: як «читати душу»?	5
9.	Жінки-хрестоносці та Русь XI–XII ст.	7
10.	Освіта середньовічної жінки на Русі	6

7. Індивідуальні завдання

Підготовка есе, виконання бібліографічного завдання (складання картотеки до конкретної теми), історична реконструкція, генеалогія, підготовка добірки документальних та художніх історичних фільмів, підготовка статей до наукових періодичних видань в Україні і за кордоном, участь в наукових конференціях, з'їздах, симпозіумах, колоквиумах, переклади текстів з іноземних мов тощо.

8. Методи навчання

Індивідуальні: Заохочення у формі участі в конференціях та публікації наукових статей, стимулювання, особистий приклад, історична реконструкція, автобусні екскурсії, відвідування музеїв, історичних місць пов'язаних із середньовічною історією краю та немісцевими (колись осілими на землю) народами, України в цілому.

В колективі, під час аудиторних занять: проведення лекцій при залученні аудіо та відеотехніки, використання роздрукованого та завчасно розданого лекційного матеріалу, дискутування, перехресне опитування, колективний аналіз проблем, історичні загадки, дедуктивні методи тощо.

9. Методи контролю

Контрольна робота, самостійна робота під час заняття, реферативна робота, есе, усне опитування, перевірка конспектів

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота												Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Модуль 1						Модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	50	100
5	4	4	4	5	4	4	4	4	4	4	4		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
80–89	B	добре	
70–79	C		
60–69	D	задовільно	
50–59	E		
26–49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Волощук М. М. Методичні рекомендації з курсу історії Середніх віків. Для студентів історичних факультетів. – Івано-Франківськ : ЦІТ, 2008. – 90 с.

12. Рекомендована література

Базова

1. Войтович Л. В. Княжа доба на Русі: портрети еліти. – Біла Церква : Видавець О. Пшонківський, 2006.
2. Домбровский Д. Генеалогия Мстиславичей. Первое поколение (до начала XIV в.). Издание исправленное и дополненное / [перевод и вступительное слово К. Ерусалимский и О. Остапчук]. – СПб., 2015.
3. Ипатьевская летопись // ПСРЛ / [с предисловием Б. М. Клосса]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – Т. 2. – Изд. 2.
4. Донской Д. В. Рюриковичи. Исторический словарь. – М. : НП ИД Русская панорама, 2008.
5. Лаврентьевская летопись // ПСРЛ. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – Т. 1.
6. Balzer O. Genealogia Piastów. – Kraków : Avalon, 2005.
7. Chronica Galiciano-Voliniana (Chronica Romanoviciana) / ed. D. Dąbrowski, A. Jusupović // MPH. – Kraków ; Warszawa : PWN ; PAU, 2017. – Seria II. – Т. XVI.
8. Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich // Biblioteka Genealogiczna / [pod red. M. Górnego]. – Poznań ; Wrocław, 2002. – Т. 6.
9. Dąbrowski D. Genealogia Mścislawowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku). – Kraków, 2008. – 816 s.
10. Szymczakowa A. Książniczki ruskie w Polsce XIII wieku // Acta Universitatis Lodzensis. Nauki humanistyczno-społeczne. – 1978. – Seria 1. – Z. 29. – S. 25–42.
11. Tęgowski J. Kontakty rodzinne dynastów polskich i ruskich w średniowieczu // Między sobą. Szkice historyczne polsko-ukraińskie / pod red. T. Chynczewskiej-Hennel i N. Jakowenko. – Lublin : Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 2000. – S. 7–36.

1. Волощук М. До питання присутності русинів при дворі княгині Агафії Святославівни (між 1207/1209–1247/1248) – дружини мазовецького князя Конрада // *Inter Regnum et Ducatum. Studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgoskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin* / [red. Piotr Guzowski, Marzena Liedke i Krzysztof Boroda]. – Białystok, 2018. – S. 633–657.
2. Волощук М. Єпископ Кракова *Procopius de Russia* (1292/93–1295 pp.). Умовна етнічність та генеалогічна належність // *Monografie Pracowni Badań nad Dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego* / [red. Dariusz Dąbrowski, Adrian Jusupović]. – Kraków : Avalon, 2018. – Т. 5 : Polska, Ruś i Węgry : X–XIV w. – S. 99–129.
3. Волощук М. Католицькі єпископи з династії Рюриковичів у XII–XIV століттях // *Colloquia Russica* / [pod red. V. Nagirnego]. – Kraków : Uniwersytet Jagiełłoński, 2018. – Series I. – V. 8 : Religions and beliefs of Rus' (9th–16th centuries). Publication from the 8th International Scientific Conference, Lviv, 5th–8th November, 2017. – S. 291–302.
4. Волощук М. М. Княгиня Грифіна Ростиславівна, її польський шлюб та ймовірне руське оточення двору // *Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. – Івано-Франківськ, 2016. – Вип. 28. – С. 12–19.
5. Волощук М., Паршин І. Johann de Ladimiria: до проблеми етнічного походження капелана сілезького князя Генріха VI Доброго // *Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. – Івано-Франківськ, 2018. – Вип. 31. – С. 50–63.
6. Волощук М. Як Рюриковичі родичалися з «латинянами» // *Локальна історія*. – 2019. – Вип. 7. – С. 4–9.
7. Voloshchuk M. Ruthenian court of the Rurik dynasty princess in the lands of the Piast dynasty of the 11th century: the attempt of the searching and reconstruction // *Journal of Vasyl' Stefanyk PreCarpathian National University. Series of Social and Human Sciences*. – 2019. – Vol. 6. – № 2. – S. 37–48.
8. Voloshchuk M. Ruthenian-Hungarian matrimonial connections in the context of the Rurik dynasty inter-dynasty policy of the 10th–14th centuries: selected statistical data // *Codrul Cosminului*. – 2018. – Vol. XXIV. – № 3. – S. 7–30.
9. Voloshchuk M. Ruthenian-Polish matrimonial relations in the context of the inter-dynastic policy of the house of Rurik in the 11th–14th centuries: selective statistical data // *Codrul Cosminului*. – 2019. – Vol. XXV. – № 1. – P. 95–126.
10. Voloshchuk M. W kwestii obecności Rusinów na dworze księżnej Grzymisławy – wdowy (1227–1258) po księciu krakowsko-sandomierskim Leszku Białym // *Tractu temporis. Ludzie – regiony – fakty. Księga jubileuszowa dedykowana Dr hab. Prof. UŁ Tadeuszowi Nowakowi* / [red. Tadeusz Grabarczyk, Anna Kowalska-Pietrzak]. – Łódź ; Wieluń : Wieluńskie Towarzystwo Naukowe, 2017. – S. 25–65.

15. Інформаційні ресурси

1. www.vostlit.info
2. www.kodges.ru
3. www.google.com
4. www.wikipedia.org

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом вищого навчального закладу і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.
2. Розробляється лектором. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри, у методичній комісії факультету, інституту, підписується завідувачем кафедри, головою методичної комісії і затверджується проректором з науково-педагогічної роботи.